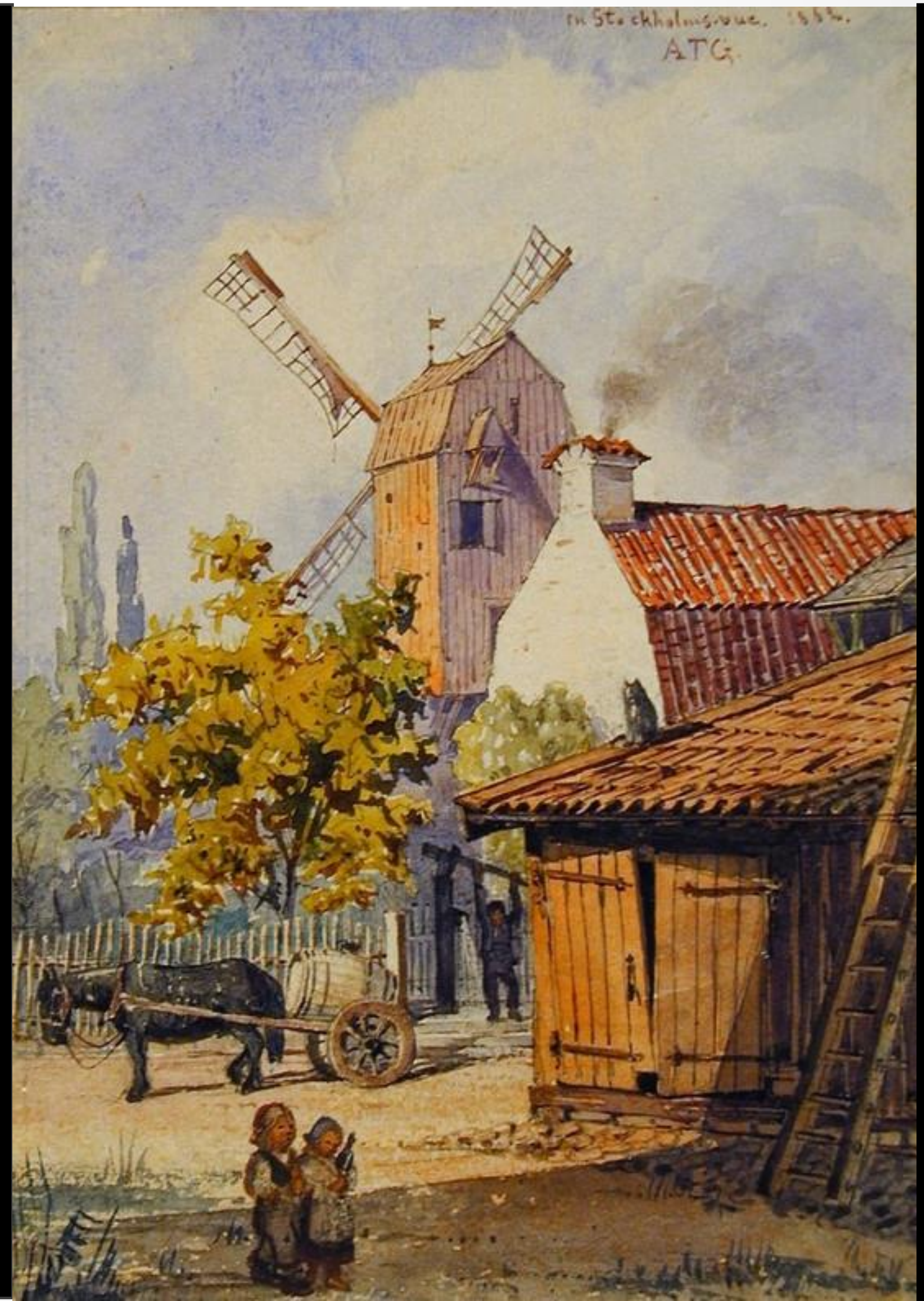
Väderkvarnar i Stockholm

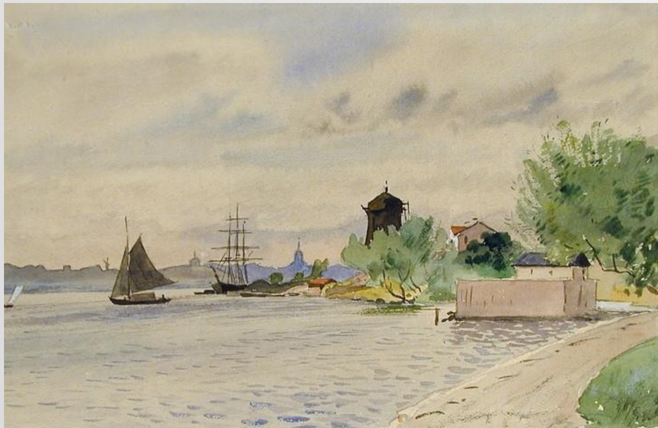

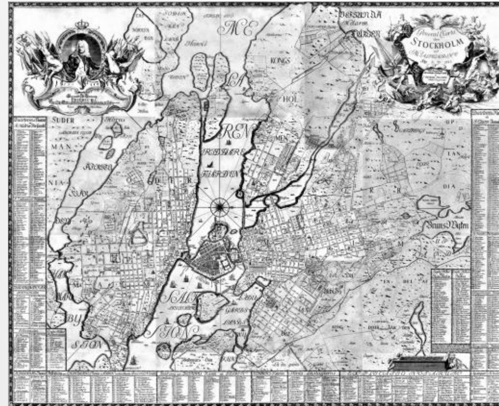
Väderkvarnar i Stockholm omtalades redan under 1400-talet då ett "kvarnberg på Stockholms malmar" nämns. Vädersolstavlan hör till de äldsta illustrationerna av en namngiven väderkvarn i Stockholm. Stockholms kända kvarnar är namngivna, men kvarnnamnen var till en början av allmänheten bildade smeknamn eller öknamn som ofta innehöll delar av ägarens namn. Mera officiell status fick de folkliga namnen när de för första gången sammanställdes och trycktes på Petrus Tillaeus Stockholmskarta från 1733. Han listade hela 59 "Wäderquarnar" med namn.

Totalt fanns ett 80-tal kända och namngivna väderkvarnar i Stockholm. De hade sin blomstringstid under 1600- och 1700-talen.

Den dominerande kvarntypen var den enklare stolpkvarnen, som under 1660-talet och senare fick sällskap av den modernare holländaren. Den äldsta bevarade stolpkvarnen är troligen Stora Stampan från 1670-talet; den flyttades 1882 och finns numera på Kvarnbacken intill dagens trafikplats Rissne. Den äldsta bevarade holländaren i Stockholm är Waldemarsuddes oljekvarn som uppfördes på 1780-talet; den står fortfarande kvar på sin ursprungliga plats på Södra Djurgården. Vid sekelskiftet 1900 hade samtliga kvarnar försvunnit från Stockholms innerstad. Utanför stadskärnan var några i drift ända in på 1930-talet. Överby kvarn är en av de få kvarvarande fullt fungerande väderkvarnarna i Stockholms län.

Waldemarsuddes oljekvarn

Till vänster en stolpkvarn, till höger en holländare, kallad Starckan, akvarell, 1881.

Totalt fanns ett 80-tal kända och namngivna väderkvarnar i Stockholm, och av dem låg cirka hälften på Södermalm. Stadens väderkvarnar hade sin blomstringstid under 1600- och 1700-talen. De var placerade på Stockholms många höjder, kullar och toppar och präglade under hundratals år Stockholms stadslandskap. Den dominerande kvarntypen var den enklare stolpkvarnen, som under 1660-talet och senare fick sällskap av den modernare holländaren. Den äldsta bevarade stolpkvarnen är troligen Stora Stampan från 1670-talet; den flyttades 1882 och finns numera på Kvarnbacken intill dagens trafikplats Rissne. Den äldsta bevarade holländaren i Stockholm är Waldemarsuddes oljekvarn som uppfördes på 1780-talet; den står fortfarande kvar på sin ursprungliga plats på Södra Djurgården.

Den äldsta avbildningen av en väderkvarn i Sverige härrör från 1514 och återfinns på ett altarskåp i Värmdö kyrka. På Vädersolstavlan från 1535 syns två väderkvarnar varav den ena står på Mariaberget (längst till höger). Den andra står på Riddarholmen (längst till vänster) och är Helgeandshusets kvarn, vilken därmed är den äldsta illustrationen av en namngiven väderkvarn i Stockholm. Kvarnen var en av Stockholms tidiga kvarnar och härstammar troligen från 1400-talet. Under 1600-talet tycks den inte förekomma längre.

Ända in på 1600-talet var handkvarnar fortfarande vanliga. Man nyttjade muskelkraft istället för vind- eller vattenenergi för att krossa eller mala sädeskorn respektive fruktkärnor mellan stenar, för att få fram mjöl eller olja. Gustav II Adolf lär ha beviljat skattefrihet för den som använde handkvarn med förklaringen ”det är skatt nog, när man mal så armarna värker”.

Från 1600-talet är minst ett 60-tal väderkvarnar kända i Stockholm. Dessa var uteslutande så kallade stolpkvarnar (även kallade stubb- eller fotkvarnar). Denna typ av kvarn, som även var den vanligaste på Öland, står på en fotställning som uppbär hjärtstocken, kring vilken hela det fyrkantiga kvarnhuset kan svängas till önskad riktning. Taket var i regel ett vanligt sadeltak, täckt med spån eller brädor. Det var en ganska enkel och inte särskilt påkostad, men samtidigt något ”vinglig” konstruktion. Den äldsta bevarade kvarnen av stolptyp är troligen Stora Stampan från 1670-talet, som dock inte står på sin ursprungliga plats utan flyttades 1882 till Kvarnbacken intill dagens trafikplats Rissne vid Gamla Enköpingsvägen.

Under 1600-talet kom en modernare kvarntyp att introduceras i Sverige och Stockholm. Konstruktionen var vanlig i Holland, varför kvarnen kallades holländare. Kvarnhuset stod stadigt på marken och enbart huven med sina vingar var vridbar. Typiskt utseende för en ”holländare” är ett mångkantigt eller nästan cylindriskt, uppåt avsmalnande, ibland insvängt kvarnhus. Taket är ofta utformat som ett kupoltak och täckt med spån eller plåt. Vid större byggnader finns en brygga runt kvarnhusets nedre del, varifrån man, med hjälp av en stång, kan manövrera kvarntoppen. Den äldsta kända holländaren var Skeppsholmskvarnen som uppfördes 1666 på nuvarande platsen för Skeppsholmskyrkan. Den äldsta bevarade holländaren i Stockholm är Waldemarsuddes oljekvarn står kvar på sin ursprungliga plats och uppfördes på 1780-talet.

Stockholms mer kända väderkvarnar har individuella namn. Namnen var till en början folkliga smeknamn eller öknamn som ofta innehöll delar av ägarens namn. Exempelvis kallades Franckan efter rådmannen Lars Franck, Jan Erss efter byggåldermannen Johan Eriksson Rehn, Grubbens kvarn efter Hans Grubb, Mosis kvarn efter bagaren Moses Israelsson och Stora och Lilla Pryssan efter mjölnaren Johan Persson Preutz, Schultan efter bagarmästaren Jochum Schultz, Helgan efter bryggaren Helge Helgesson, och Waros efter myntsmeden Johan Warou.
En annan vanlig namnbildning är ”stora och lilla”, som Stora och Lilla Somens kvarn, Lilla Munkan och Stora Munkan, Lilla Träskan och Stora Träskan, Stora och Lilla Tuna, Stora Adam och Lilla Eva samt Stora Tissan och Lilla Tissan. Namnen var inte officiella och en del kvarnar kunde ha olika namn som Spelbomskan som även kallades ”Lichtons kvarn” och ”Kvarnen vid gåsgränd”. Mera officiell status fick de folkliga kvarnnamnen när de för första gången sammanställdes och trycktes på Petrus Tillaeus Stockholmskarta från 1733 (observera att Tillaeus karta är västorienterad).

Anledningarna till kvarndöden var flera. En av de viktigaste var den industriella revolutionen, som förde med sig en ny, pålitlig energiform: ångkraften. ”Ångkvarnar” eller ”eldkvarnar” kunde anläggas varsomhelst och placerades gärna nära stora handelsplatser eller transportvägar. Den första ångdrivna kvarnen var Eldkvarn som anlades 1805 på Kungsholmen. Drivkällan var en 20 hk ångmaskin av fabrikat Boulton & Watt. På Södermalm tillkom Victoria ångkvarn, byggd på 1890-talet på platsen där väderkvarnen Fatburan tidigare låg, och vid Danviken uppfördes Saltsjökvarn som invigdes 1891. En annan anledning till att kvarnarna försvann var den växande staden med nya bostadskvarter. Lindhagenplanen angav inriktningen och parker skulle anläggas på stadens svårbebyggda kullar, där tidigare väderkvarnar stått. För några väderkvarnar fanns inte längre plats.

Längst i öst låg Lilla Munkan och Stora Munkan. Lilla Munkan, en stolpkvarn från 1640-talet stod på Kvarnberget (nuvarande Kungsklippan) och Stora Munkan fanns på intilliggande Kvarnbacken. Kvarnberget och Kvarnbacken var inte samma kulle, men blandas ibland ihop. Kvarnens namn ”Munkan” härrör från Munklägret, den äldre beteckningen för Kungsholmen. På Kronoberget, lite längre västerut, fanns ”Kronkvarnen”, som malde säd för de privilegierade kungliga brännvinsbrännerier. Kvarnen brann ner 1835 och gav upphov till Kronkvarnsgränd (nuvarande Kronobergsgatan).

På Norrmalm och Ladugårdslandet redovisade Tillaeus 23 namngivna kvarnar. Trakten runt Observatoriekullen var stadens kanske mest kvarntäta område på Norrmalm. Här fanns Stora Stampan och Lilla Stampan, Stora Adam och Lilla Eva, Spelbomskan, Gamla och Nya Rörstrandskvarnen samt Barnhuskvarnarna. Kvarnarna Adam och Eva nämns i August Strindbergs pjäs ”Stora landsvägen”. I en av scenanvisningarna står: ”Fonden mulen himmel. På sidorna två väderkvarnar, kallade Adam och Eva, en på var sida och en krog till höger”. I pjäsen grälar mjölnarna (kallade A och E) mest om rätten till vinden och båda vill flytta på grannens kvarn för att få bättre tillgång till vinden.

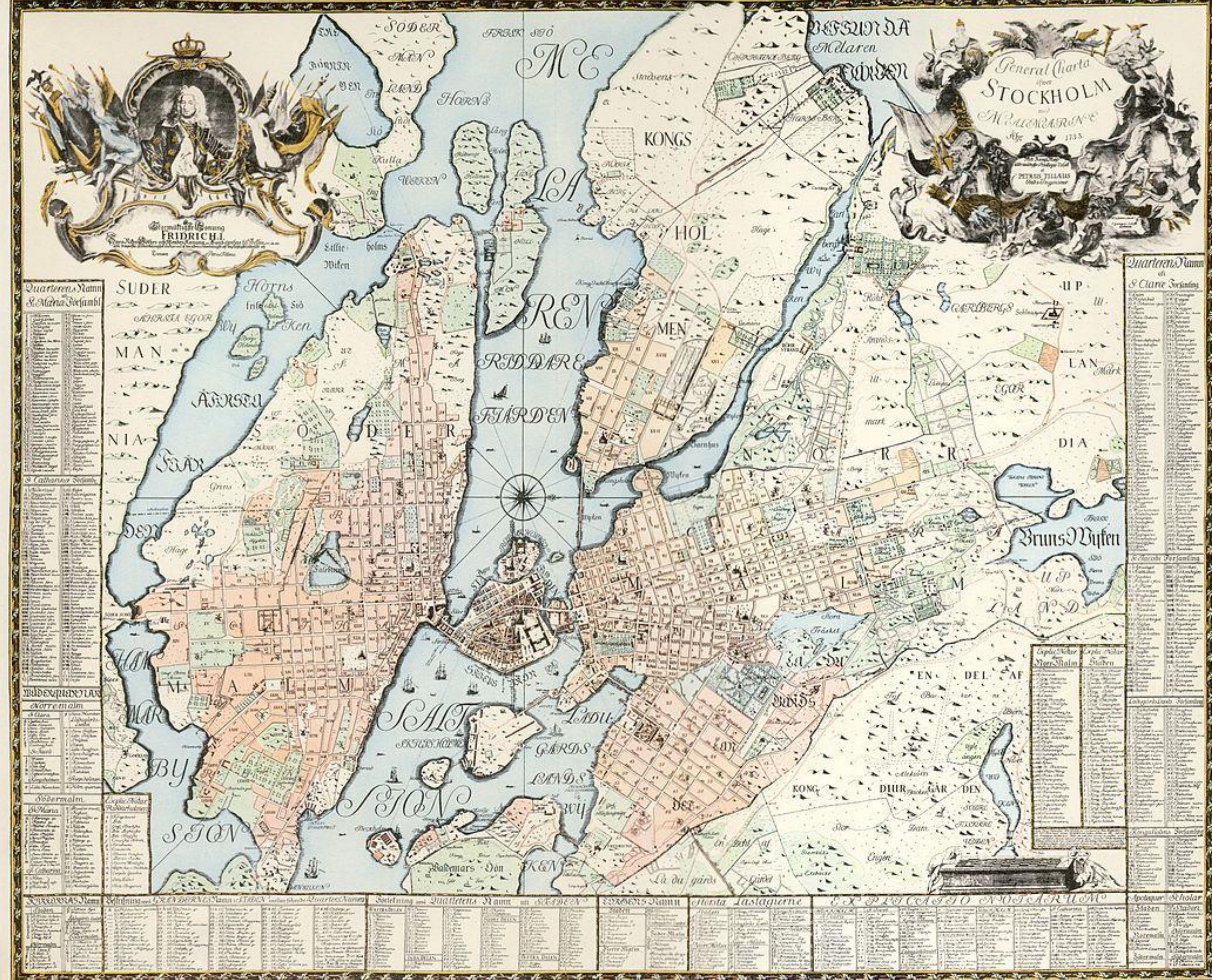
Waldemarsuddes oljekvarn

https://sv.wikipedia.org/wiki/Waldemarsuddes_oljekvarn#/media/Fil:Waldemarsuddes_oljekvarn_2013a.jpg

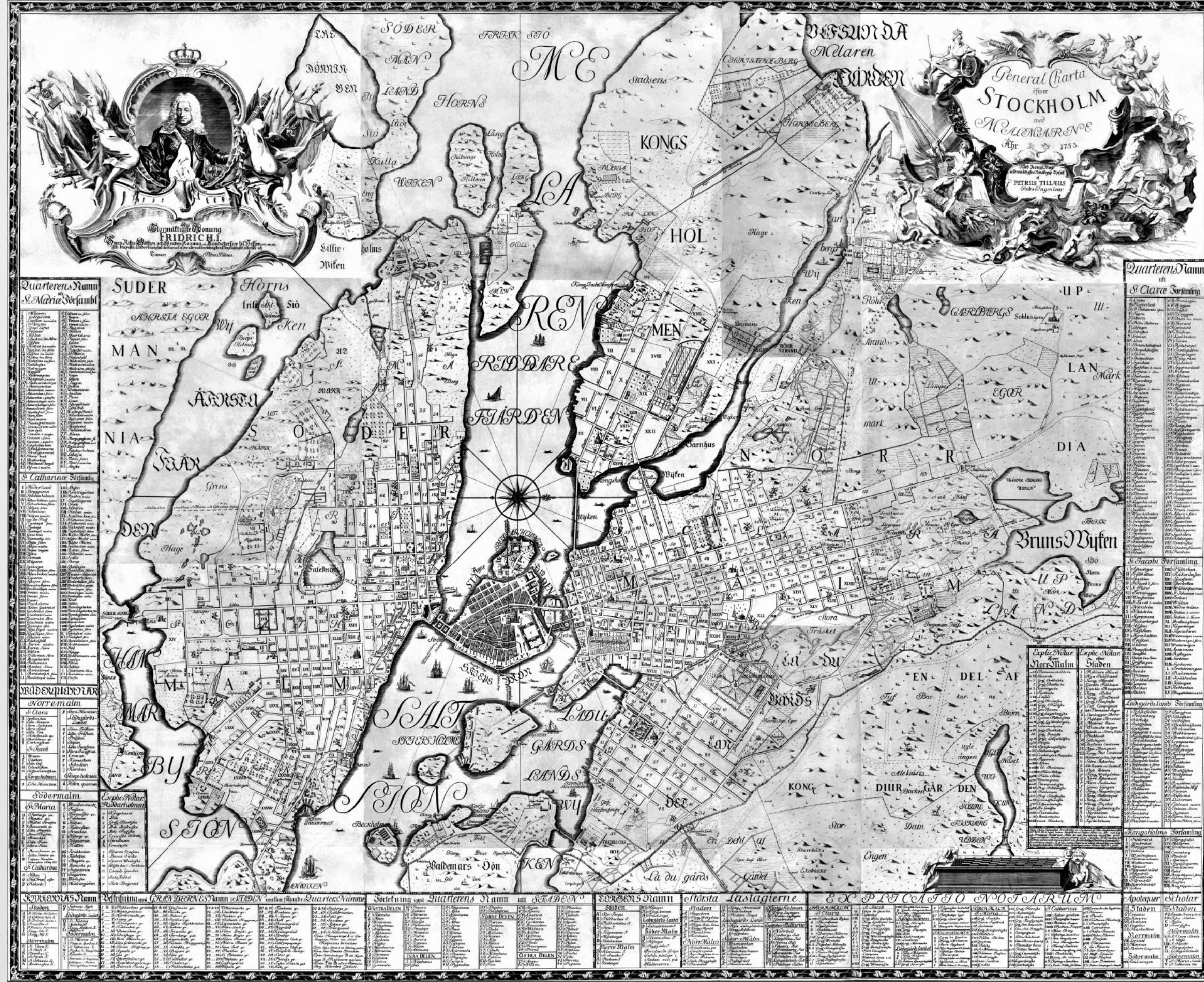

Petrus Tillaeus berömda Stockholmskarta från 1733.

Petrus (Petter) Tillaeus, (även Tillæus och Tilæus) född 1679 i Falun; död 11 februari 1754 i Stockholm, var en stadsingenjör, rådman och kartograf i 1700-talets Stockholm.

Tillaeus föddes som son till kyrkoherden och kontraktsprosten i Rättvik Andreas Tillaeus och hans första fru Elisabet Dahlborg.

General Charta
öfwer
STOCKHOLM
med
MALMARNE
Åhr 1733.
PETRUS TILLÆUS
Stads Ingenieur
FRIDRICH I.
MELAREN
RIDDARE
FJÄRDEN
SÖDER
NORR
MALM
SALT
SIÖN
Waldemars Öön
Bruns Wyken
Carlbergs
Barnhus
KONGS
HOL
MEN
Quarterens Namn
Norremalm
Södermalm
Staden

Under sin tjänstetid som stadsingenjör producerade han ett antal mycket exakta kartor över staden. 1731 fullbordade han i skalan 1:4 000 en General Charta öfwer Stockholm med Malmarne (den så kallade "Tillæi karta"). Med Malmarne menas här malm (stadsdel). Kartan fick, på stadsmyndigheternas förord, kungligt privilegium för tio år. Med låneunderstöd av staden trycktes denna karta i koppargravyr 1733, och 1750 erhöll Tillaeus en belöning av staden i form av 2000 daler. Kartan var den dittills största väggkarta, som utgetts över Stockholm. Den trycktes i 12 blad med hjälp av 12 tryckplåtar som sedan fogades samman.

Kartografer är personer som är specialiserade på framställning av kartor. Även beteckningarna kartingenjörer och karttekniker används för specifika utbildnings- och yrkesinriktningar.

Bredvid traditionella kartor av papper finns idag även digitala kartor som lagras i datorer och kan ses på en dataskärm, med hjälp av geografiska informationssystem (GIS).

Befintliga kvarnar i Stockholm vid 1800-talets mitt: 1: Kvarnen på Engelbrektskyrkans plats, 2: Jan Erss, 3: Spelbomskan, 4: Starckan, 5: Waros, 6: Lilla och Stora Sampan, 7: Stora Adam, 8: Lilla Eva, 9: Nya Rörstrandskvarnen (Stora Tissan), 10: Gamla Rörstrandskvarnen (Lilla Tissan), 11: Gamla Barnhuskvarnen, 12: Nya Barnhuskvarnen, 13: Schultan, 14: Stora Munkan, 15: Kronobergskvarnen, 16: Lilla Munkan, 17: Waldemarsuddes oljekvarn, 18: Hornsbergskvarnen (osäker), 19: Österlings kvarn, 20: Gubbhuskvarnen, 21: Michel Jöranssons kvarn, 22: Brinckan, 23: Finskan, 24: Borgmästarkvarnen, 25: Tjärebeljan, 26: Hatten, 27: Fatburan, 28: Tantokvarnen, 29: Helgan, 30: Holländskan, 31: Franckan, 32: Klippan, 33: Skanskvarn.

Balingsta kvarn

Bo kvarn

Bällsta kvarn,

Näsets kvarn,

Kälvesta kvarn,

Waldemarsuddes oljekvarn, 2013.

Marum väderkvarn

Överby kvarn

Skanskvarn

Brottby kvarn

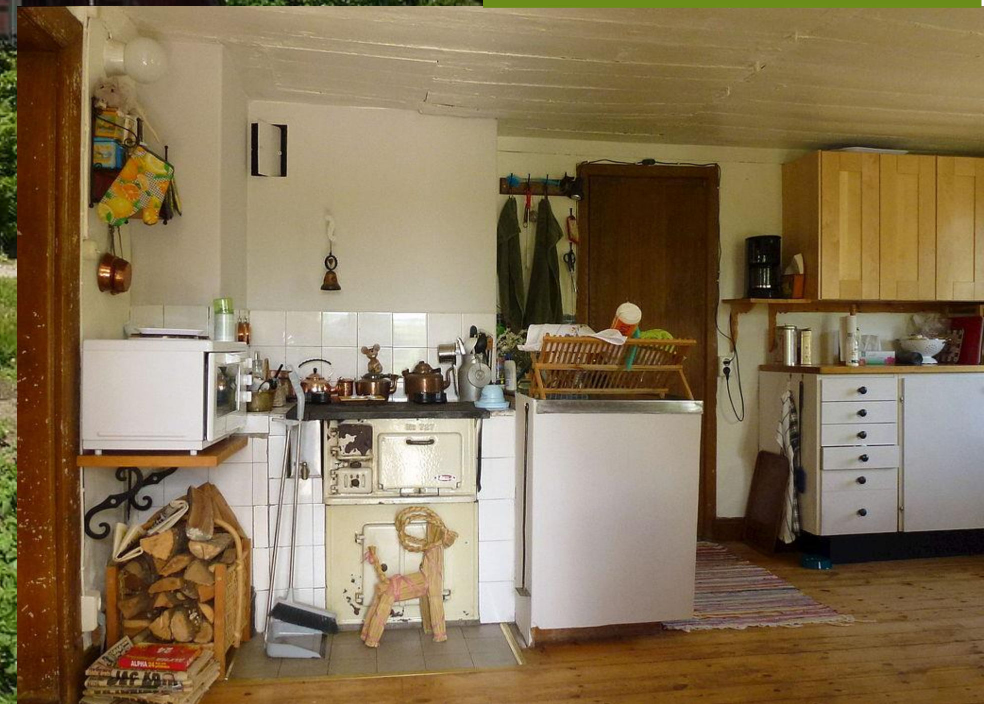
Sundby kvarn

Sundby kvarn

Kvarnstugan och täppan
Sundby kvarn

Sundby

DUFVEBOL

Bällsta

Tegelbruk

Mariehäll

4·31

Kråtsboda

t. Eneby

Mariedal

Tob. fabr.

Eneby

Skolhus

Kyrkoh.bost.

Bromma

15·7

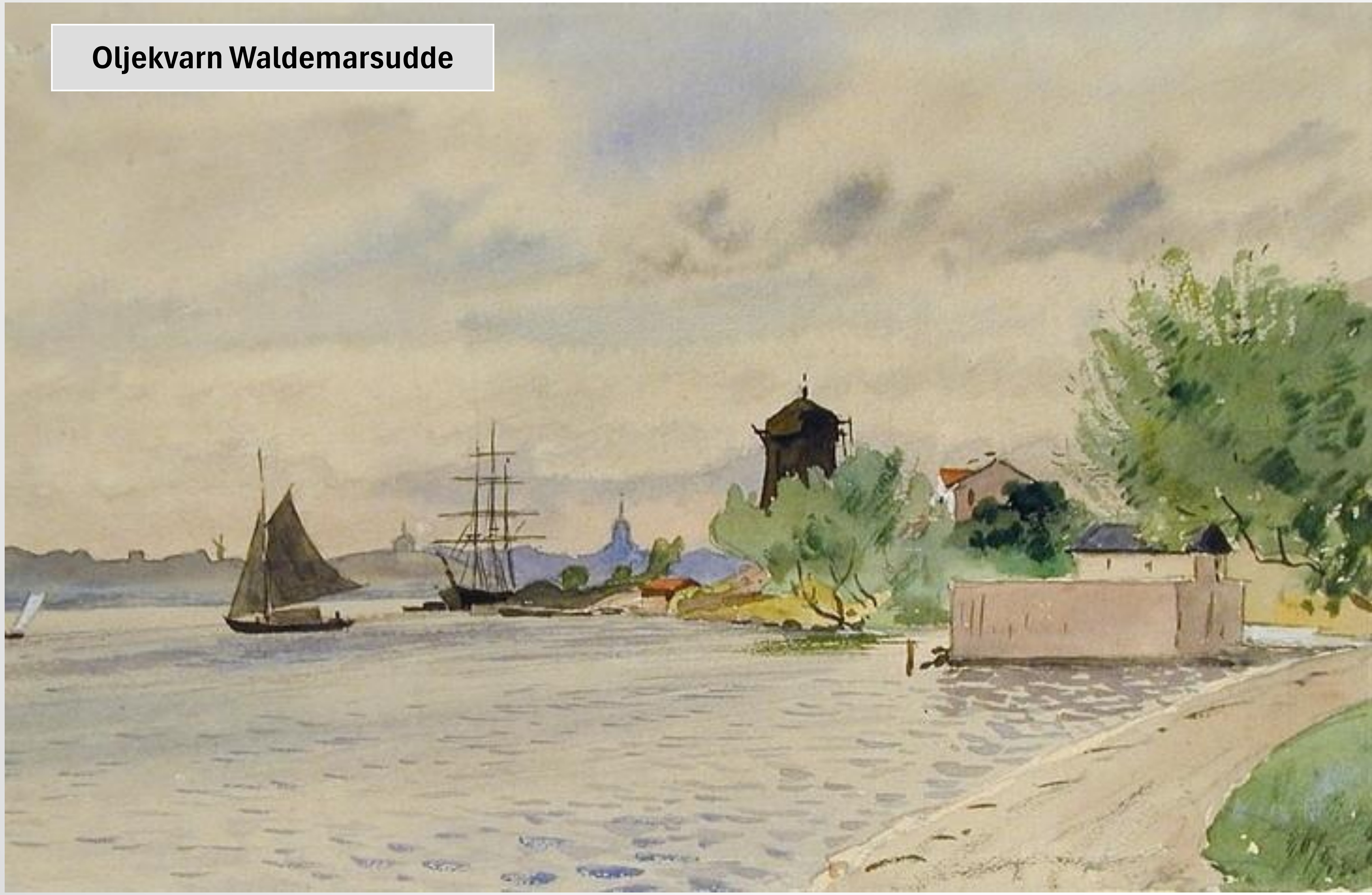
Kälvesta kvarn (kallas även Lilla Stampan och Lunda kvarn) är en väderkvarn från 1600-talet, som ursprungligen stod på en kulle i nuvarande kvarteret Adlern Mindre vid Observatoriegatan i Stockholm. År 1884 flyttades kvarnen till Lunda och 1892 till sin nuvarande plats vid Skestavägen 45 i Solhem, i Västerort, Stockholms kommun. Fastigheten har blåmärkts av Stadsmuseet i Stockholm, vilket är den högsta kulturhistoriska klassificeringen och innebär att kvarnen bedöms ha ett ”synnerligen högt kulturhistoriskt värde

Rinkeby kvarn

Rinkeby Kvarn

Oljekvarn Waldemarsudde

Waldemar Uddes kvarn

Mjölnaren Abraham Karlsson med hustru framför Överby kvarns kvarnstuga

Överby kvarn **uppfördes troligen omkring 1850 och hade en föregångare, som möjligen var från 1700-talet. En kvarn i aktuellt läge finns utsatt på karta första gången 1810. Kvarnstenarna från föregångaren finns uppställda som bord utanför kvarnen.**

Jan Erss (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, riven 1884. Låg i kvarteret Grundläggaren.
Spelbomskan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, brann ned 1868. Låg på Observatoriekullens norra sluttning.
Lilla Stampan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, flyttades 1884 till Lunda i Spånga socken och 1892 till Kjelvesta. Låg i kvarteret Karlavagnen.
Stora Stampan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, revs 1882 och flyttades till Rinkeby i Spånga socken. Låg i kvarteret Sirius.
Lilla Eva (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, kvarstod ännu 1886. Låg i kvarteret Tuben.
Stora Adam (Norrmalm). Kvarnen från 1600-talet, revs mellan 1855 och 1865. Låg i kvarteret Kometen.
Lilla Tissan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, revs i augusti 1887. Låg på höjden vid Sabbatsberg.
Gamla Barnhuskvarnen (Norrmalm). Fotkvarn byggd år 1652, revs i april 1890. Låg i östra delen av Tegnérlunden.
Waros (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer ännu 1875. Låg i kvarteret Hälsan.
Olyckan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer icke på 1800-talskartorna. Låg norr om Johannes kyrka.
Carlingskan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Oxen.
Erlandtskan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Väderkvarnen.
Silfwercrantzkan (Norrmalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Hammaren.
Lilla Träskan (Ladugårdslandet). Fotkvarn, känd från 1733, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Norrtelje.
Stora Träskan (Ladugårdslandet). Fotkvarn, känd från 1733, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Sparbössan.
Prästan (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Hedenbacken mindre.
Slipan (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1600-talet, brann troligen ned 1686, men återuppfördes, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Riddaren.
Kammeckers kvarn (Ladugårdslandet). Holländsk kvarn uppförd på 1650-talet. Revs 1794 och en ny byggdes på samma plats. Den senare brann ned 1854. Låg på det bortsprängda partiet av Tyskbagareberget.
Stora Jungfrun (Ladugårdslandet). Fotkvarn troligen från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Jungfrun.

Lilla Jungfrun (Ladugårdslandet). Fotkvarn trol. från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Sjökalven.
Schultan (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1600-talet, revs i maj år 1888. Låg vid nuvarande Karlaplan.
Kurckan (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer in på 1840-talet. Låg i kvarteret Spiltan.
Holmkvarnen (Blasieholmen). Fotkvarn från 1600-talet, byggd 1666, förekommer ej på 1700-talets kartor. Låg i området bakom Nationalmuseum.
Skeppsholmskvarnen (Skeppsholmen). Holländsk kvarn, byggd 1666, förekommer ej på 1700-talets kartor. Låg på Skeppsholmskyrkans plats.
Helgeandshusets kvarn (Kvarnen på Riddarholmen). Fotkvarn, troligtvis från 1400-talet. Synlig på Vädersolstavlan från 1535. Låg på Riddarholmens norra sida.
Stora Munkan (Kungsholmen), Holländsk kvarn från 1600-talet. Låg på Fleminggatans östra ände.
En kvarn på Kungsklippan, som synes på kopparstick från 1600-talet. Fotkvarn. Känd 1647. Försvann troligtvis före 1700.
Lilla Munkan (Kungsholmen). Fotkvarn från 1600-talet. Stod kvar till 1800-talets mitt. Låg på Kungsklippan.
Kvarn i kv. Gullvivan (Norrmalm). Förekommer på kartor från 1862 till och med 1885. Låg i kvarteret Gullvivan.
Nya Barnhuskvarnen (Norrmalm), Holländsk kvarn, förekommer ej under 1700-talets tidigare del, men på karta 1801 anges den som en ”Hampstamp”. Revs i april 1890. Låg i Tegnérlundens västra del.
Nya Rörstrandskvarnen eller Stora Tissan (Norrmalm), Holländsk kvarn, flyttades sommaren 1887 till Rolsta. Låg i kvarteret Blosset.
Kvarnen på Engelbrektskyrkans plats (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1700-talet, försvann omkring 1884.
Starckan (Ladugårdslandet). Holländsk kvarn från 1805, revs i maj 1889. Låg på Eriksbergshöjden.
Grubbens kvarn (Ladugårdslandet). Fotkvarn från 1700-talets senare hälft, revs hösten 1892. Låg norr om Separators verkstäder vid Fleminggatan.
Kronobergskvarnen (Kungsholmen). Känd från 1793 till 1835, då den brann. Låg vid Kronobergsparkens norra sida.

Sågkvarnen på Valdemarsudde. Holländsk kvarn, uppförd 1782, brann 1849. Låg där prins Eugéns nya byggnad nu ligger.
Waldemarsuddes oljekvarn. Holländsk kvarn, anlagd 1735, troligen reparerad 1785, kvarstår ännu på prins Eugéns område.
Kvarnen i kv. Saturnus (Södermalm). Holländsk kvarn från 1600-talet. Ej känd på 1700-talet. Låg i kvarteret Saturnus.
Kvarnen i kv. Saturnus (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet. Ej känd på 1700-talet. Låg i kvarteret Saturnus.
Hökan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, känd 1647, brann ned före 1733. Låg på nuvarande Mosebacke.
En kvarn i närheten av Mosebacke (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, känd 1647. Ej känd efter 1700. Låg vid Fiskargatans korsning med Östgötagatan (se Hökens kvarn).
Havfrun (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, var 1733 nedbrunnen. Låg på berget norr om Högbergsgatan vid gatans östra ände.
Staffan Svenssons kvarn (Södermalm). Kvarnen är känd från 1674, men förekommer inte på Tillaeus karta 1733. Låg öster om Katarina kyrka.
Rolands kvarn (Södermalm). Kvarn känd från 1600-talets mitt, nedbrann 1691. Var troligen en holländsk kvarn. Låg i kvarteret Rabatten, nuvarande fastigheten Kronan 1, vid Fjällgatan 38.
Tjärbeljan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet. Förekom fortfarande 1885. Låg i kvarteret Kristallen.
Kvarnen Hatten (Södermalm). Känd från 1600-talet. Hade ett för stockholmskvarnarna egenartat starkt insvängt mittparti. Sista gången den syntes på bild med detta utseende är 1794. Ersattes på 1800-talet av en ny holländarekvarn som brann ner genom åskeld 1888. Låg norr om Skånegatan i kvarteret Kopparn.
Dundercrantz (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, försvann efter 1733. Låg på Pelarbacken ovanför Björns trädgård.
Finskan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, känd från 1645, revs 1882. Låg på Pelarbacken ovanför Björns trädgård.
Lilla Somens kvarn (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, nämns ej 1733. Låg i kvarteret Laxen.
Stora Somens kvarn (Södermalm). Holländsk kvarn, nämns 1733. Ej känd på 1800-talet. Låg ungefär där Södra Latinläroverket nu ligger.
Christian Hanssons kvarn (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, brann ned 1 maj 1723. Låg i kvarteret Östergötland.

Fatburan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, känd från 1674. Förekommer ännu 1892. Låg i närheten av Konsums fabrikskomplex.
Nytorgs kvarn (Södermalm). Även kallad ”Nykvarn” och ”Bäncht Bagares Quarn”. Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg i kvarteret Bondetorpet.
Träkvarnen (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd på 1800-talet. Låg på Vita berget i kvarteret Kritan.
Helgan (Södermalm). Kvarn från 1600-talet, möjligen Holländsk kvarn som senare ersattes av en fotkvarn, kvarstod ännu 1889. Låg på platsen för Katarina realskola i kvarteret Van der Huff.
Holländskan (Södermalm). Holländsk kvarn från 1600-talet, revs år 1894. Låg i kvarteret Kolonnen.
Franckan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, revs 1894. Låg i kvarteret Masken.
Stora Pryssan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd under 1800-talet. Låg i kvarteret Bössan.
Lilla Pryssan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer ännu på 1750-talet, men ej efter 1800. Låg i kvarteret Kattfoten mindre.
Lilla Tuna (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, ej känd under 1800-talet. Låg i kvarteret Hagen.
Stora Tuna (Södermalm). Kvarn från 1600-talet, ej känd under 1800-talet. Låg öster om Lilla Tuna i kvarteret Hagen.
Brinckan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer ännu 1875. Låg i västra ände av kvarteret Bergsgruvan större.
Skinnarviks kvarn (Södermalm). Fotkvarn från 1733, förekommer under 1840-talet, men ej senare. Låg i kvarteret Somens kvarn större.
Almens kvarn eller Gubbhuskvarnen (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, som 1679 tillhörde Anders Matsson mjölnare. Kvarstår ännu omkring 1889. Låg strax öster om Gamla Gubbhuset.
Michel Jöranssons kvarn (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, nedbrann i oktober 1871. Låg på platsen för den nya Södra Kommunala Mellanskolan vid Hornsgatan i kvarteret Mullvaden yttersta.
Österlings kvarn (Södermalm). Fotkvarn, utmärkt på Tillaeus karta från 1733, förekommer ännu 1867. Låg på berget, där Högalidskyrkan nu står.

Kvarn vid Charlottendal (nuvarande Gröndal). Låg vid Lövholmen på Liljeholmslandet och utmärks på karta från 1862 till 1867.
Kvarn i närheten av gamla Hornstull (Södermalm), öster om Bergsund. Av holländsk typ. Känd från 1700-talets slut och på karta från 1805, ej senare.
Kvarn i Tantolunden (Södermalm). Utmärkt på kartor 1805 till och med 1863.
Kråkvilan (Södermalm). Fotkvarn från 1600-talet, förekommer ännu 1805 på en karta. Låg i kvarteret Veken.
Bagarekvarnen (Södermalm). Fotkvarn troligen från 1600-talet, och känd från 1700-talets början. Förekommer ännu 1805. Låg på Åsöberget i kvarteret Lotsen.
Kvarnen Klippan (förr Nacka socken, nu Södra Hammarbyhamnen). Holländsk kvarn, känd från 1700-talets slut, revs i oktober 1903. Låg på höjden söden om Danviken på Nackalandet.
Skanskvarn (Brännkyrka). Holländsk kvarn, uppfördes år 1850 ett stycke längre norrut. Flyttad till nuvarande plats 1859. Restaurerades av Stockholms stad 1931.
Kvarn på Beckholmen. Fotkvarn från 1600-talet, som enda gången syns på ett kopparstick av Adam Perelle efter teckning av Erik Dahlberg för Sueciaverket 1665.
Kvarn på Observatoriehöjden (Norrmalm). Endast känd på en karta från 1600-talets slut och då omtalad såsom försvunnen. Kallas på kartan ”Uptagen Platz af sandberg der tillförene Hr Lichtons wäderqvarn hafver stått”.
Kvarn vid Hornsberg (Kungsholmen). Närmare uppgifter om kvarnen, med undantag för det exakta läget, saknas.

Balingsta kvarn

Bo kvarn

Bällsta kvarn,

Näsets kvarn,

Kälvesta kvarn,

Waldemar Uddes kvarn

Waldemarsuddes oljekvarn, 2013.

Marum väderkvarn

Överby kvarn

Skanskvarn

Brottby kvarn

Sundby kvarn
